بررسی خلاءهای پیش روی کارآفرینی در ایران

دانش و نوآوری؛ مرز میان «کارآفرینی» و «اشتغالزایی»

PDF Compressor Free Version

تقریبا تمامی تحولات امروز جوامع، زیر سایه پدیده‌ای به نام «کارآفرینی» در حال وقوع است. خلق و ابداع یک دستگاه، یک ساختار، یا یک روش نوآورانه در تولید کالا یا خدماتی خاص، می‌تواند جامعه‌ای را دگرگون کند. این همان رویدادی است که طی یکی دو دهه اخیر چهره دنیا را متحول کرده است. کارآفرینی، مرز مشخص و شفافی با اشتغالزایی دارد؛ این تفاوت را به طور مختصر و مفید می‌توان در یک عبارت خلاصه کرد: «برخورد آگاهانه و خلاقانه با پدیده‌های اقتصادی به ظاهر ناچیز در دنیای پیرامون» در گزارش امروز، به لزوم توسعه پدیده‌ای به نام کارآفرینی و روش‌های علمی برخورد با آن پرداخته‌ایم».

حامد شایگان، روزنامه‌نگار

جایگاه کارآفرینی در کشورهای توسعه یافته

«دو دلیل اساسی یعنی آمادگی کشور برای جهش و فشار اقتصادی دشمنان، ثابت می‌کند که ایران، بیش از هر دوره دیگر به کار و کارآفرینی احتیاج دارد.» این جمله یکی از بیانات رهبر معظم انقلاب درباره اهمیت تقویت کارآفرینی در کشور است. برای آگاهی از ابعاد این موضوع و دلایل ضعف آن در ایران باید این واژه را تفسیر کنیم. در تعریفی از کارآفرینی آمده است: «سرمایه هرگز ایده را به حرکت در نمی‌آورد، بلکه ایده، محرک سرمایه است و موفقیت در کسب و کار، با همین ایده نوآورانه و خلاق در کنار سرمایه به تولید محصول جدید و عرضه در بازار ختم می‌شود»، این روند در اصطلاح، کارآفرینی نامیده شده است.

بنابر این تعریف، «کارآفرین» نمی‌شویم، مگر اینکه یاد بگیریم چگونه ایده‌ها را در فرایند کسب و کار به تولید یا خدمات بهره‌ورانه تبدیل کنیم. حال سوال این است: «در شرایطی که کارآفرینی در بسیاری مواقع، به معنای پیمودن راهی است که پیش از آن تجربه نشده و احیانا موانع پیش بینی نشده فراوان دارد، مگر می‌شود بدون آموزش چنین مسیری را پیمود؟»

آموزش کارآفرینی، فرایندی است که به طور مستقیم بر کمیت و کیفیت عرضه کارآفرین در جامعه اثر می‌گذارد. به همین دلیل است که در بسیاری از نقاط دنیا به ویژه کشورهای پیشرفته، حتی‌الامکان موانع و مشکلات برطرف شده‌اند و دولت‌ها به شکوفا کردن توان بالقوه مردم پرداخته‌اند. به گونه‌ای که در راستای تقویت فناوری و حمایت‌های اطلاع‌رسانی، تلاش شده تا بین بنگاه‌های خرد و مراکز علمی و فنی پیوند برقرار شود. این ارتباط از طریق مرکز توسعه کارآفرینی و در حوزه‌هایی مانند تحقیق، آموزش و توسعه صنعتی برقرار می‌شود.

در مالزی وزارتخانه‌ای به نام وزارت توسعه کارآفرینی ایجاد شده است. سایر کشورهای آسیایی نیز برای توسعه کارآفرینی، علاوه بر کمک های مالی و حقوقی، به ایجاد و گسترش زمینه‌های قانونی آن پرداخته‌اند. حال در ایران استفاده از این استراتژی برای عبور از مشکلات اقتصادی و اجتماعی نیازمند شناسایی و رفع موانع آن است.

همچنین ظرفیت سازی برای توسعه کارآفرینی مستلزم آموزش‌ها و مهارت‌ها با رویکرد بازار و براساس نیازهای جامعه در همه سطوح آموزشی است، اما تردیدی نیست که حضور پررنگ دولت در اقتصاد ایران و موانعی که برای رقابت مؤثر بخش خصوصی و کارآفرینان وجود دارد، توسعه کارآفرینی را کند و در مواردی ناممکن می‌سازد. در واقع ارزیابی اقتصادی از موانع توسعه کارآفرینی در ایران نشان می‌دهد، که عمده‌ترین عامل ضد انگیزشی کارآفرینی در کشور؛ سود پایین فعالیت‌های صنفی کارآفرینان نسبت به سایر فعالیت‌های اقتصادی نظیر سپرده گذاری در بانک‌ها، واردات و ... است، اما دلیل مهمتر دیگری نیز وجود دارد و آن به هسته پرورشی نیروی انسانی در ایران برمی‌گردد. به عبارت دیگر آموزش عالی در ایران نتوانسته روحیه خلاقیت و کارآفرینی را در دانش آموختگان تقویت کند.

در جهان ۷۰ هزار نوع کشاورزی وجود دارد و ایرانیان تنها به ۳۰۰ مورد آن آگاهی دارند. متاسفانه فارغ‌التحصیلان کشاورزی نیز جسارت کافی را برای ورود به این مقوله نداشته‌اند، به همین دلیل کارآفرینی در این حوزه نمود پیدا نکرده است. ما به اشتباه، تنها سرمایه‌گذارانی که اشتغال‌زایی کرده‌اند را کارآفرین می‌دانیم

سرمایه، هرگز ایده را به حرکت در نمی‌آورد، بلکه ایده، محرک سرمایه است. موفقیت در کسب و کار، با ایده نوآورانه و خلاق در کنار سرمایه‌گذاری مناسب، به تولید محصول جدید ختم می‌شود

در جهان ۷۰ هزار نوع کشاورزی وجود دارد و ایرانیان تنها به ۳۰۰ مورد آن اشراف و آگاهی دارند. متاسفانه فارغ‌التحصیلان کشاورزی نیز جسارت کافی را برای ورود به این مقوله را نداشته‌اند، به همین دلیل کارآفرینی در این حوزه نمود پیدا نکرده است و به غلط، تنها سرمایه‌گذارانی که اشتغال‌زایی کرده‌اند را کارآفرین خوانده‌ایم.

اگر بخواهیم به نمونه واقعی یک کارآفرین اشاره کنیم، باید به واقعیت‌های عینی بپردازیم. ۳۸ میلیون درخت نخل در ایران وجود دارد، که سالیانه یک میلیارد و ۱۵۰ میلیون برگ آن خشک می‌شود، در دیگر کشورها با این برگ‌ها؛ کفپوش، کاغذ دیواری، سقف کاذب، موکت، دیوار پیش ساخته، بلوک ساختمان و ... می‌سازند، در حالی که در ایران این ثروت بدون استفاده رها می‌شود. در واقع کارآفرین باید از فرصت‌ها به خوبی خلق ثروت کند و با تغییر صفت‌های هر چیز، ایده نو پدید آورد و بدین ترتیب کشور را در مسیر اشتغال، ثروت، استقلال، اقتصاد مقاومتی و شکوفایی قرار دهد.

برخی از صاحب نظران معتقدند کارآفرینی با آموزش مستقیم حاصل نمی‌شود و باید با روش‌های پرورشی، کارآفرینان را تربیت کرد. هیچ کس منکر این نیست که استفاده از فناوری و ایجاد کسب و کار جدید بدون آموزش و پژوهش دست یافتنی نیست. بدیهی است یکی از ابزارهای عمده توسعه کارآفرینی و به تبع آن ایجاد اشتغال، آموزش بویژه در سطح تحصیلات عالی است.

بنابراین به نظر می‌رسد؛ شاید تغییر رویکرد دانشجویان و دانش آموختگان از کارجویی به کارآفرینی به سبب بیکاری و درک این مطلب بوده که در دنیای امروز دانش آموخته‌ای نسبت به سایرین دارای مزیت رقابتی است که پا را از حوزه دانش و محفوظات خود فراتر گذاشته و در حل مسایل عملی آن محدوده تخصصی، مهارت کسب کرده و موفق عمل کند. این موضوع تا جایی اهمیت پیدا کرده

تعریف غلط کارآفرینی در ایران

یکی از مشکلات کارآفرینی در ایران، نبود تعریف درست از این عبارت و مفهوم آن است؛ در بسیاری مواقع، به غلط، کارآفرینی با اشتغال‌آفرینی، مترادف فرض می‌شود، در حالی که تفکر کارآفرینی، اکتسابی است و باید از کودکی در مدارس، دانشگاه‌ها، از طریق برنامه های تلویزیونی، جایزه، تشویق و... در جامعه نهادینه شود و تنها محدود به تحصیلات یا افراد خاصی نشود.

برای نمونه در حال حاضر بحران کمبود آب در کشور از ناآگاهی‌ها و نبود اطلاعات کافی در مورد بهینه سازی روش های مصرف آب در کشاورزی نشات می‌گیرد.

مجمع جهانی کارآفرینی به عنوان تشکلی بین‌المللی در حوزه کارآفرینی با حضور کارآفرینان مطرح سراسر دنیا در سال ۲۰۰۸ تاسیس شد، با این هدف که کارآفرینی را در برابر مخاطرات و مشکلاتی که جهان در پیش رو دارد، به عنوان یکی از عوامل ثروت آفرین و عدالت گستر برای ایجاد جهانی عاری از بحران در سال ۲۰۵۰ به کارگیری کند

۳۸ میلیون درخت نخل در ایران وجود دارد، که سالیانه یک میلیارد و ۱۵۰ میلیون برگ آن خشک می‌شود، در دیگر کشورها با این برگ‌ها؛ کفپوش، کاغذ دیواری، سقف کاذب، موکت، دیوار پیش ساخته، بلوک ساختمان و ... می‌سازند، در حالی که در ایران این ثروت بدون استفاده رها می‌شود

که همراه با تأکید بر برنامه‌های آموزش رسمی، به توسعه کارآفرینی و گسترش دوره‌های آموزش حین کار برای پرورش حرفه‌ای نیروی انسانی توجه شده است. از همین منظر با در نظر داشتن تأثیر نظام استخدامی در شکل رقابتی بازار کار، بر دانش افراد به‌عنوان سرمایه انسانی همراه با مهارت‌های کار گروهی و یادگیری مشارکتی به‌عنوان سرمایه روابط انسانی تاکید شده است و مسأله دیگر که مقدمه رشد روحیه کارافرینی شده، افزایش دسترسی به آموزش عالی و حرکت به سوی همگانی کردن آن است که از پیش‌شرط‌های اساسی توسعه علوم و فناوری در کشور محسوب می‌شود.

هرچند تجربه گذشته، چندان موفقیت آمیز نبوده اما باید امیدوار بود.

در سال ۸۴ دولت وقت مصوبه‌ای را گذراند که کلیه وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها یک دفتر کارآفرینی زیر نظر بالاترین مقام آن دستگاه داشته باشند. این موضوع کم کم در حد داشتن یک معاونت اشتغال، ارتقا پیدا کرد و در نهایت قرار شد یک معاونت کارآفرینی و اشتغال در کلیه دستگاه‌ها ایجاد شود، اما این سیاست شکست خورد و عملا بخش بزرگی از وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها این کار را انجام ندادند.

بعد از این، رویکرد کارآفرینی بیشتر از طریق کارگروه‌ها و کمیسیون‌ها و کمیته‌های نهادی که به خود دولت برمی‌گشت، دنبال شد تا این خلأ نهادسازی در کارآفرینی جبران شود. در این جلسات مباحث خوبی مطرح می‌شد، مصوبات خوبی هم ارائه می‌شد، اما برونداد و خروجی قابل دفاعی نداشت.

از طرف دیگر در کشور ما به دلیل متزلزل بودن شرایط اقتصادی و نیز پیچیده بودن فرآیندهای قانونی و کاغذبازی‌های مکرر، شرایط مبهم برای شروع و آینده کسب‌وکارها ایجاد شده و در مقابل برای «خودکارآفرینی» اصلا قانونی وجود ندارد و در بسیاری از حوزه‌های مربوط به رویدادهای کارآفرینی حتی یک بند یا تبصره قانونی هم نداریم. این خلا به این دلیل است که نگاه استراتژیک ما، نگاه کارآفرینانه در حوزه مدیریت دولتی نبوده است.

بر این اساس، مادامی که مواجهه ما با کارآفرینی، به دیده پدیده‌ای نوپا و بسیار روبه گسترش نباشد و از تجربه‌های جهانی و نیز روش‌های علمی در برخورد با این پدیده بهره نبریم، از دستیابی به توفیقات راهگشا برای توسعه این بخش از اقتصاد بی نصیب خواهیم ماند.

برخورد و مواجهه با کارآفرینی در ایران، نیازمند توسعه دانش کارآفرینی در نزد مدیران و تصمیم‌سازان است.

خبر

یک مسئول خبر داد:

پرداخت ۱۲ هزار میلیارد تومان تسهیلات به دانش‌بنیان‌ها

معاون توسعه مدیریت و جذب سرمایه معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری از پرداخت ۱۲هزار میلیارد تومان تسهیلات از سوی بانک‌ها طی پنج سال گذشته به شرکت‌های دانش بنیان خبر داد. به گزارش ایرنا، علیرضا دلیری در نشست خبری با موضوع روند افزایشی حمایت بانک‌ها از شرکت‌های دانش بنیان با تاکید بر اینکه منابع مالی اصلی‌ترین ابزار پویایی این شرکت‌ها محسوب می‌شوند، گفت: معاونت علمی از طریق ایجاد بستر مناسب از طریق بانک‌ها، صندوق‌های مالی و شرکت‌های بزرگ و هلدینگ‌های سرمایه‌گذاری در حمایت از حوزه دانش بنیان گام مناسبی برداشته است. وی با بیان این که هر کدام از شرکت‌های دانش بنیان به اقتضای فعالیت نیازمند نسخه حمایتی خاص خود هستند، افزود: برخی شرکت‌ها در ابتدای فعالیت خود تنها نیازمند مشاوره و کسب تجربه‌اند و تسهیلات برای آنها یک سم است.

رقابت بانک‌ها برای حمایت از دانش‌بنیان‌ها

دلیری با اشاره به فضای رقابتی ایجاد شده بین بانک‌ها در حمایت از شرکت‌های دانش بنیان تصریح کرد: در سال ۱۳۹۶ میزان ۳ هزار و ۸۰۰ میلیارد تومان و در سه ماهه ابتدایی ۱۳۹۷ بیش از هزار میلیارد تومان تسهیلات به شرکت‌های دانش بنیان ارایه شده است. وی اظهار کرد: پیش‌بینی می‌شود تا پایان سال ۱۳۹۷ میزان تسهیلات اعطایی بانک‌ها به شرکت‌های دانش بنیان به پنج هزار میلیارد تومان برسد. معاون توسعه مدیریت و جذب سرمایه معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری تاکید کرد: در حال حاضر ۳ هزار و ۶۰۰ شرکت دانش‌بنیان به تایید کارگروه احراز صلاحیت معاونت علمی رسیده است و از این تعداد ۱۴۰۰ شرکت موفق به دریافت تسهیلات بانکی شده‌اند. وی در ادامه با تاکید براینکه، توسعه بخش‌های تحقیق و توسعه شرکت‌ها مستلزم تامین منابع مالی است، یکی از نقدهای این معاونت در گذشته را عدم ورود سیستم بانکی کشور به منظور همراهی با شرکت‌های دانش بنیان عنوان کرد و گفت: میزان حمایت بانک‌ها در سال‌های ۹۲ و ۹۳ محدود بوده است که البته بعد از آن با بسترسازی‌های انجام شده هم اکنون شاهد توجه هر چه بیشتر بانک‌ها به این حوزه می‌باشیم.

نجات اقتصاد در گرو توجه به دانش‌بنیان‌ها

وی در ادامه راه نجات اقتصاد کشور را در توجه و اعتماد به حوزه دانش بنیان دانست و با اشاره به افزایش رقابت بانک‌ها در حال حاضر در حمایت از شرکت‌های دانش بنیان و رشد مناسب این حوزه گفت: سیستم بانکی با توجه به عملکرد مناسب شرکت‌های دانش بنیان و قابلیت اشتغالزایی این حوزه در مدت کوتاه، امروز به این نتیجه رسیده است که توسعه کشور در قالب حمایت از حوزه دانش بنیان اتفاق خواهد افتاد. معاون توسعه مدیریت و جذب سرمایه معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری با اشاره به مذاکرات انجام شده از سوی این معاونت با بانک‌ها در حمایت از شرکت‌های دانش بنیان گفت: بر اساس تفاهم انجام شده مقرر شده است که با انعقاد قراردادهای مستمری بین صندوق توسعه ملی با بانک‌های با عملکرد مطلوب، خدمات به شرکت‌های دانش‌بنیان افزایش یابد. وی در ادامه صدور ضمانتنامه را یکی دیگر از مشکلات شرکت‌های دانش بنیان ذکر کرد و گفت: در حال حاضر اعطای تسهیلات به شرکت‌های دانش‌بنیان بایستی در قبال ارائه ضمانتنامه‌های پرداختی به بانک‌ها صورت می گیرد.

